

30
1970
A. de Vries
K. van Bunge i/k.
Gen. f. n/4

MINISTERIE VOOR UNIEZAKEN EN OVERZEESE RIJKSDELEN

K A B I N E T

Letter F 68 GEHEIM

's-Gravenhage, 14 Augustus 1950

Afschrift ter kennisneming aangeboden aan de Heer Voorzitter en Leden van de R. A. V. I.

HOGE COMMISSARIAAT VAN HET KONINKRIJK DER NEDERLANDEN IN INDONESIË

No. G 14424

Onderwerp: Situatie in Oost-Indonesië.

Djakarta, 4 Augustus 1950

Zijner Excellentie de Minister voor
Uniezaken en Overzeese Rijksdelen

Met verwijzing naar Uwer Excellentie's mij langs andere weg gedane verzoek om een overzicht te geven van de politieke situatie in Oost-Indonesië, heb ik de oer Haar mede te delen, dat door de wd. Commissaris te Makassar in zijn verslagen van 10 en 12 Juli jl., resp. No. 367/Geheim en 368/Geheim, uitvoerige beschouwingen werden gegeven van de ontwikkelingen in Oost-Indonesië. Bedoelde rapporten, naar de inhoud waarvan ik mij korthedshalve veroorloof te verwijzen, werden Haar toegezonden bij het geheime mailrapport No. 33 van 31 Juli jl., volgnummers 332 en 333.

De aanwezigheid alhier van Dr. VAN STRATEN tijdens de op 28 en 29 Juli jl. gehouden conferentie met commissarissen, gaf gelegenheid tot nadere bespreking van de situatie in zijn ressort.

Hierbij is gebleken, dat het algemene beeld van de toestand, zoals dat in bovenaangehaalde verslagen werd geschetst, tot op ultimo Juli jl. ongewijzigd is gebleven.

Door de gang van zaken sinds de capitulatie van Japan heeft Oost-Indonesië een andere ontwikkeling doorgemaakt dan de gebieden, waarin de Republiek zich ten volle kon doen gelden. Verschuivingen in de sociale structuur en de daaruit voortvloeiende wijziging in de politieke orde, zoals deze langs revolutionaire weg op Java en Sumatra zijn teweeg gebracht, werden hier afgeremd door de terugkeer van het Nederlands gezag in volle omvang. Dientengevolge zijn spanningen blijven bestaan, die na de soevereiniteitsoverdracht gelegenheid vonden om tot ontlasting te komen.

De revolutie, die thans gaande is in Oost-Indonesië, heeft tot voornaamste exponent een militante, radicale minderheid, die, gedreven door het geloof in een nieuwe sociale mythe (de Pantjasila, de louze: één vlag, één taal, één volk.), een greep naar de macht deed.

Haar hierbij verkregen invloed tracht zij vooralsnog te handhaven door terreur, die zich manifesteert in het begaan van wreedheden, plundering en andere excessen.

Naar het voorkomt dient de situatie in Oost-Indonesië te worden gezien tegen de achtergrond van dit revolutionair gebeuren, dat zijn eindstadium nog lang niet heeft bereikt. Het valt niet gemakkelijk om aan te geven, hoeveel tijd het verloop van dit proces zal vragen. Anak Agung gaf kort geleden aan een mijner medewerkers als zijn mening te kennen, dat het ongeveer 2 jaren zou duren, alvorens de toestand in Oost-Indonesië enigermate zou zijn gestabiliseerd.

In ieder geval is er voldoende aanleiding om te verwachten, dat in de huidige constellatie niet op korte termijn een ingrijpende wijziging ten gunste zal intreden

- Voor -

Voor de Nederlandse gemeenschap in dit gebied betekent zulks, dat rekening dient te worden gehouden met het voortbestaan, ook nog in de komende maanden, van de moeilijke, vaak zenuwslopende situatie, waarin zij verkeert.

Hoewel de revolutie na de soevereiniteitsoverdracht niet meer gericht kan zijn tegen het Nederlandse gezag, leeft in bepaalde kringen tegen de Nederlandse groep nog een sterk ressentiment, dat zich uit in ongemotiveerde arrestaties, verdeling van huizen en auto's, alsmede, vooral in Menado, in het zoeken van talrijke andere gelegenheden om Nederlanders onaangenaam te zijn. Aan de opsomming van de moeilijkheden, waarmede Nederlanders te kampen hebben, dienen verder te worden toegevoegd de financiële zorgen van de RIS-ambtenaren, de onderwijsproblemen voor hun kinderen en de voor velen onzekere toekomst.

Wat de actuele toestand in Makassar en omgeving betreft, kan worden opgemerkt, dat deze, ofschoon uiterlijk rustiger dan een aantal weken geleden, nog steeds als labiel moet worden beschouwd. Aan de onveiligheid buiten de stad heeft men nog geen einde kunnen maken. Het economisch leven wordt uiteraard door die onveiligheid ongunstig beïnvloed.

De Territoriale Commandant van Oost-Indonesië, Kolonel Kawilarang, heeft nog geen afdoende oplossing weten te vinden voor het probleem van de illegaliteit. Weliswaar is door hem bekend gemaakt, dat met ingang van 1 Juli jl. de organisatie van de guerrillastrijders in Zuid-Celebes, alsmede alle andere organisaties van deze aard buiten de Apris, als opgeheven moeten worden beschouwd en elk streven om deze voort te zetten of opnieuw op te richten, verboden is, doch hij is er niet in geslaagd een groot deel van deze eenheden door opname in de Apris of op andere wijze onschadelijk te maken.

Telcourgesteld in hun verwachtingen van beloning voor betoonde diensten, waarop zij aanspraak meenden te mogen maken, en uit protest tegen de positie, die aan de Javaanse groepen werd gegeven, hebben zij zich met hun leider, Kahar Muzakkar in de bergen teruggetrokken, waar zij het moment afwachten, waarop zij zichzelf genoegdoening zullen kunnen verschaffen voor hun vermeende grieven.

Intussen hebben in Bonthain, Bone en Soppeng reeds ernstige gevechten tussen Apris en guerrilla-benden plaats gevonden. In Pare-Pare is een goed gedisciplineerde guerrilla-eenheid gelegerd, die naar de Apris is overgegaan. Deze groep staat onder commando van Majoor Matalatta, een broer van Andi Azis, die de leiding had in de bekende Makassar-affaire. De mogelijkheid is niet uitgesloten, dat hij het voorbeeld van zijn broer zal volgen en t.z.t. de strijd zal aandoen met de Apris.

Door de plaats gehad hebbende troepenverplaatsingen is het machtsapparaat van Kolonel Kawilarang, die geen sterke figuur is, aanzienlijk in omvang afgenomen, waardoor zijn positie tegenover de guerrilla-strijders is verzwakt.

Voorts is in Makassar nog aanwezig een niet onbelangrijke groep ex-KNIL - thans KL-militairen - wier afvoer naar Ambon tot dusver niet mogelijk was en die in toenemende mate onhandelbaar wordt. Zij vormt in de militaire machtsverhoudingen in en om Makassar een onzekere factor. Indien de guerrilla-groepen zekerheid ervan zouden hebben, dat de Ambonese militairen in een eventueel conflict met de Apris aan hun zijde zouden staan, zou, naar aangenomen wordt, het uitbreken daarvan niet lang op zich laten wachten.

Van twee zijden worden thans pogingen in het werk gesteld om een mogelijke explosie in Zuid-Celebes te voorkomen. President Soekarno heeft bij zijn recente bezoek aan Makassar op een bijeenkomst met plaatselijke jeugdorganisaties de jongeren tot rust aangemaand en heeft toegezegd het vraagstuk van de guerrilla-strijders onmiddellijk na zijn terugkeer in Djakarta met de betrokken instanties te zullen bespreken.

Van Nederlandse kant zal, in overeenstemming met de militaire autoriteiten van de RIS, een deputatie van Ambonezen uit het voormalige KNIL in Makassar worden aangewezen, die een dezer dagen op Boeroe, Ceram en de Kei-eilanden een onderzoek zal instellen naar de mogelijkheden hier tot spoedige repatriëring van afgevluchte Ambonese militairen met hun gezinnen +).

Volledigheidshalve dient de aandacht nog te worden gevestigd op twee andere problemen, welke de gemoederen in Oost-Indonesië warm houden, nl. het vraagstuk van de toekomstige status van Nederlands Nieuw-Guinea en de Ambon-affaire.

De belangstelling voor eerstgenoemde zaak is hier aanmerkelijk groter dan elders in Indonesië, omdat Nieuw-Guinea sedert de Denpasar-conferentie in 1946 behoort tot de irredenta van Oost-Indonesië en sindsdien een probleem van actuele betekenis is gebleven. Indien geen bevredigende uitweg in deze mocht worden gevonden, is de mogelijkheid aanwezig, dat zulks ongunstige reacties tegenover de Nederlandse groep zou kunnen verwekken.

Inzake Ambon blijft de regering van de RIS bij haar voornemen een vreedzame oplossing te berwerkstelligen.

Zoals langs andere weg reeds ter kennis van Uwe Excellentie werd gebracht, bestaat het plan om door bezetting van Saparua de insluiting van Ambon te voltooien. De reeds enige tijd aanhoudende geruchten als zoude Soumokil Ambon hebben verlaten, zijn volgens een Aneta-bericht van 1 dezer door officiële kringen alhier bevestigd. In een Indonesisch blad is het vermoeden uitgesproken, dat zulks wederom met een Nederlands vliegtuig zou zijn geschied. Ik moge terzake verwijzen naar mijn desbetreffend telegram.

Blijkens mededelingen van Overste Tahja, die Ceram en Boeroe dadelijk na de bezetting van deze eilanden door de Apris bezocht, zouden de Red- en Greencaps zich aldaar schuldig hebben gemaakt aan ernstige gruwelen, in het bijzonder tegen de Islamitische bevolking. Indien de door Hatta bekomen inlichtingen, volgens welke slechts een kleine groep om Soumokil onder geen beding bereid zou zijn tot onderhandelen, juist zijn en Soumokil inderdaad is gevlucht, zal een door Leimena en Peloupepsy voorgestane tweede vredesmissie waarschijnlijk meer resultaten kunnen bereiken dan met de eerste missie het geval was.

In de Minahassa gaat het regime Warouw voort met het handhaven van een voor Nederlanders buitengewoon onaangename sfeer, welke het uiterste vergt van het weerstandsvermogen van betrokkenen. De revolutie heeft hier een bloedloos verloop gehad. Niettemin stond en staat de Nederlandse gemeenschap in dit gebied bloot aan een serie plagerijen, die het dagelijks leven tot een voortdurende ergernis maakt. Het militair gezag vormt door zijn hinderlijke bemoeizucht tevens een ernstige belemmering voor een goede gang van zaken in handel en bedrijf. Ook hier lijkt het tijdstip, waarop normale verhoudingen zullen zijn teruggekeerd, niet spoedig te zullen aanbreken. De aanstelling van een honorair (vice) consul, welke naar gehoopt wordt binnenkort kan worden tegemoetgezien, zal de gelegenheid openen tot geregelder contact met de plaatselijke machthebbers dan thans uit Makassar mogelijk is en tot directe actie bij aanranding van Nederlandse belangen. De overplaatsing van Lt. Kol. Warouw, welke thans in Makassar wordt overwogen, zal ongetwijfeld tot verbetering van de huidige chaotische toestand kunnen bijdragen. Tenslotte kan worden gemeld, dat in de afgelopen maand op Ternate acht Nederlanders werden gearresteerd. Nadere bijzonderheden hierover werden nog niet ontvangen.

Resumerende meen ik te mogen stellen, dat de periode van transformatie, waarin

- Oost -

+) Uit doorgaans betrouwbare bron werd heden vernomen, dat bedoelde Ambonezen om redenen, die nog niet bekend zijn, zouden hebben geweigerd een deputatie af te vaardigen.

Oost-Indonesië momenteel verkeert, aan het uithoudingsvermogen van de plaatselijke Nederlandse gemeenschap zware eisen stelt. Ofschoon van een directe bedreiging van de veiligheid der Nederlanders niet meer kan worden gesproken, is voldoende explosief materiaal aanwezig om in de bestaande onstabiele verhoudingen een crisis te kunnen doen ontstaan. Met het oog hierop wordt de situatie door mij nauwlettend gadeslagen, teneinde, indien zich het geval mocht voordoen, dadelijk de nodige stappen te kunnen ondernemen ter beveiliging van lijf en goed van Nederlanders.

DE HOGE COMMISSARIS
voor deze
DE POLITIEK ADVISEUR,
(get) C. SCHURMAN
(C.W.A. Schuurman).